Chapter 14: परिशिष्टम् १: व्याकरणम्

अस्मिन् अध्याये कक्षा ८ संस्कृतविषयस्य 'परिशिष्टम् १: व्याकरणम्' इत्यस्य अध्ययनं क्रियते। अत्र उपसर्गाः, प्रत्ययाः (क्त्वा, ल्यप्, तुमुन्, क्तवतु), कारकाः, विभक्तयः, उपपद-विभक्तयः तथा च सन्धयः (स्वर-सन्धिः, व्यञ्जन-सन्धिः) विस्तरेण विरचिताः सन्ति।

व्याकरण-अभ्यासः १: उपसर्गयुक्तानां पदानाम् उदाहरणानि (1 Q) **व्याकरण-अभ्यासः २**: प्रत्ययप्रयोगाः (2 Q)

व्याकरण-अभ्यासः ३: सन्धि-कार्याणि (2 Q)

व्याकरण-अभ्यासः १ — उपसर्गयुक्तानां पदानाम् उदाहरणानि

1 Question

Q१ **'प्रति + आ + गच्छति' इत्यस्य सन्धियुक्तं रूपं किम्?**

SOLUTION

(i) प्रदत्तपदानि सन्ति: प्रति + आ + गच्छति।

(ii) एतेषां मेलनेन 'प्रत्यागच्छति' इति पदं भवति।

Answer: प्रत्यागच्छति

Exam tip: सन्धिमेलं कृत्वा पदं सम्यक् लिखत।

व्याकरण-अभ्यासः २ — प्रत्ययप्रयोगाः

2 Questions

Q१ **पठ् + क्त्वा इत्यस्य निष्पन्नं पदं किं भवति?**

SOLUTION

(i) धातुः — पठ्।

(ii) प्रत्ययः — क्त्वा।

(iii) इकारादेशेन निष्पन्नं पदम् — पठित्वा।

Answer: पठित्वा

Exam tip: पठ्-धातोः क्त्वा-प्रत्यये 'पठित्वा' इति रूपं भवति।

Q२ **वि + ज्ञा + ल्यप् इत्यस्य निष्पन्नं पदं किं भवति?**

SOLUTION

(i) उपसर्गः — वि।

(ii) धातुः — ज्ञा।

(iii) प्रत्ययः — ल्यप्।

(iv) निष्पन्नं पदम् — विज्ञाय।

Answer: विज्ञाय

Exam tip: उपसर्गपूर्वक-ल्यप्-प्रत्ययान्ते 'य' इति रूपं भवति।

व्याकरण-अभ्यासः ३ — सन्धि-कार्याणि

2 Questions

Q१ **शे + अनम् इत्यस्य सन्धिं कुरुत।**

SOLUTION

(i) पूर्ववर्णः — ए (शे)।

(ii) उत्तरवर्णः — अ (अनम्)।

(iii) नियमः — ए + अ ⇒ अय् + अ।

(iv) सन्धिः — शयनम्।

Answer: शयनम्

Exam tip: अयादि-सन्धिः स्वर-सन्धेः अन्तर्गतः भवति।

Q२ **ते + अपि इत्यस्य सन्धिं कुरुत।**

SOLUTION

(i) पदान्तः ए तथा पदादिः अ।

(ii) नियमः — ए + अ ⇒ एऽ; अकारस्य लोपः भवति।

(iii) सन्धिः — तेऽपि।

Answer: तेऽपि

Exam tip: अवग्रहचिह्नम् (ऽ) पूर्वरूप-सन्धिं सूचयति।